WARSZAWSCY SAMORZĄDOWCY NA PAWIAKU

WARSZAWSCY SAMORZĄDOWCY NA PAWIAKU

Warszawa

25 lat Mazowsze

Muzeum Niepodległości w Warszawie jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Mazowieckiego

MUZEUM NIEPODLEGŁOŚCI

MUZEUM WIĘZIENIA PAWIAK

WARSZAWSCY SAMORZĄDOWCY NA PAWIAKU

Katalog wystawy pod redakcją
Beaty Michalec i Tadeusza Skoczka

Warszawa 2023

Pomysłodawczyni wystawy, autorka tekstów
dr Beata Michalec

Recenzje naukowe
mgr Karolina Paćko
dr Grzegorz Wodziński

Projekt okładki
Natalia Roszkowska

Zadanie *Dni Pamięci Pawiaka 2023*
jest współfinansowane przez m.st. Warszawa
oraz Samorząd Województwa Mazowieckiego

ISBN 978-83-67398-47-3

Wydawnictwo Muzeum Niepodległości
(identyfikator wydawnictwa naukowego 42-700)
al. Solidarności 62; 00-240 Warszawa
wydawnictwo@muzn.pl
tel. 826 90 91 w. 41

SPIS TREŚCI

Wstęp •7

Wędrówka przez „krainę mroku" – Warszawscy samorządowcy na Pawiaku w okresie II wojny światowej •9

Ratusz warszawski i samorządowcy •17

Biogramy •33

WSTĘP

Muzeum Więzienia Pawiak, oddział Muzeum Niepodległości w Warszawie, jest jednym z najważniejszych muzeów warszawskich związanych z tragiczną historia miasta. W latach 1939–1945 przez cele Pawiaka przeszło ok. 100 tys. więźniów. Blisko 37 tys. rozstrzelano, a ok. 60 tys. wysłano do obozów koncentracyjnych i na przymusowe roboty. Wśród więźniów byli też warszawscy samorządowcy i osoby bezpośrednio współpracujące z władzami samorządowymi stolicy.

Z okazji 84. rocznicy wybuchu II wojny światowej, po raz pierwszy w historii Muzeum Więzienia Pawiak, została zaprezentowana wystawa „Warszawscy samorządowcy na Pawiaku". Na otwartej w dniu 6 października 2023 plenerowej ekspozycji mieszkańcy stolicy oraz turyści, mogli poznać historię na razie tylko ponad dwudziestu osób.

Ponieważ nie było jak dotąd przeprowadzonych kompleksowych badań naukowych dotyczących losów samorządowców warszawskich, którzy przeszli przez Pawiak, na wystawie prezentowane są jedyne niektóre postacie związane z warszawskim samorządem. Autorzy chcieli zwrócić uwagę na sam temat tworząc równocześnie podwaliny pod przyszłe badania naukowe, które powinny być dogłębnie przeprowadzone, przyczyniając się w ten sposób do poszerzenia wiedzy varsavianistycznej.

Beata Michalec, Tadeusz Skoczek

WĘDRÓWKA PRZEZ „KRAINĘ MROKU" –

Warszawscy samorządowcy na Pawiaku w okresie II wojny światowej

Rada Miejska Warszawy nie miała w okresie międzywojennym łatwego życia. Praktycznie przez cały okres dwudziestolecia wokół samorządu stolicy ogniskowały się napięcia związane z dynamiczną i skomplikowaną sytuacją polityczną w kraju. Chociaż pierwsze wybory do Rady Miejskiej w Warszawie odbyły się już w lutym 1919 roku, to kolejne dopiero w 1927 roku, a kadencja nowo wybranej rady przedłużyła się aż do 1934 roku. W tym samym roku, oficjalnie z powodu kłopotów z realizacją miejskiego budżetu, na mocy rozporządzenia Prezydenta Rzeczpospolitej, w miejsce dotychczasowej rady została powołana Tymczasowa Rada Miejska, która pracowała do 1938 roku. Dopiero wtedy, 18 grudnia, przeprowadzono, jak się okazało ostatnie przed wybuchem wojny, demokratyczne wybory samorządowe w Warszawie. Frekwencja w wyborach nie przekroczyła 50% uprawnionych do głosowania i nie udało się też wyłonić silnej większości. W stuosobowej Radzie Miejskiej w Warszawie mandaty rozłożyły się następująco pośród ugrupowań wyborczych: Narodowo-Gospodarczy Komitet Samorządowy (NGKS) uzyskał 40 mandatów; Polska Partia Socjalistyczna (PPS) – 27 mandatów; Bund – 14 mandatów; Stronnictwo Narodowe (SN) – 8 mandatów; Obóz Narodowo-Radykalny (ONR) – 5, Żydowski Blok Narodowy

– 5 mandatów i Żydzi Syjoniści – 1 mandat. Taki skład Rady Miejskiej nie mógł utworzyć większości zdolnej do wyboru Zarządu Miejskiego. Rząd, powołując się na konieczność rozpatrzenia protestów wyborczych, odwlekał zwołanie pierwszej sesji Rady Miejskiej. Niestety, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych nigdy nie podało do publicznej wiadomości ostatecznych wyników wyborów do samorządu warszawskiego w grudniu 1938 roku. Tylko w doniesieniach prasowych pozostają informacje, które służą do analizy historycznej.

Wybrano stu radnych do Rady Miejskiej w Warszawie: Okręg I: ośmiu radnych – NGKS: Władysław Giżycki, Tadeusz Błażejewicz, Stefan Dąbkowski wicemarszałek Senatu, Józef Kamler, PPS: Bronisław Ziemięcki były poseł, Antoni Kamiński, ONR: Włodzimierz Sylwestrowicz, Stronnictwo Narodowe: Jędrzej Giertych; Okręg II: pięciu radnych – NGKS: Franciszek Paschalski, Feliks Dąbrowski, PPS: Franciszek Białas, Antoni Zdanowski, Stronnictwo Narodowe: ks. Stanisław Tworkowski; Okręg III: pięciu radnych – NGKS: Bohdan Gędziorowski, dr Jan Ochman, PPS: Władysław Piontek, Edward Grzybowski, W. Pniewski; Okręg IV: ośmiu radnych – NGKS: prof. Bohdan Pniewski, Stanisław Lipczyński, PPS: Stanisław Dubois, Stanisław Sobolewski, Stronnictwo Narodowe: dr Tadeusz Bielecki, ONR: Mieczysław Pączkowski, Bund: Emanuel Nowogrodzki, Maurycy Orzech; Okręg V: trzech radnych – NGKS: ks. Henryk Hilchen, Zygmunt Cękalski, PPS: Janusz Grzędziński; Okręg VI: pięciu radnych – NGKS: prof. Henryk Mościcki, prof. Kazimierz Wóycicki, PPS: Tadeusz Tomaszewski, Stronnictwo Narodowe: St. Wilczyński, ONR: Jerzy Kurcyusz; Okręg VII: trzech radnych – NGKS: Michał Skoczyński, PPS: Henryk Świątkowski, Stronnictwo Narodowe: Władysław Kański; Okręg VIII – pięciu radnych – NGKS: inż. Kazimierz Tyszka, Józef Śliwicki, PPS: Stanisław

Garlicki, ONR: Eugeniusz Dmowski, Stronnictwo Narodowe: Marian Borzęcki; Okręg IX: trzech radnych – NGKS: ks. dr Władysław Kępiński, PPS: Józef Kamiński, Bund: Szmul Himelfarb; Okręg X: siedmiu radnych – Bund: Hersz Wolf Erlich były radny, Chiel Majer Wasser, Szejna Blond, Józef Brumberg, Syjon: Maksymilian A. Hartgias, Narodowy Blok Żydowski: Rafał Szereszewski, Jankiel Trockenheim były radny; Okręg XI: trzech radnych – NGKS: Eugeniusz de Carton, Bund: Szlama Fajwysz Gliński, Zelman Józef Lichtenstein; Okręg XII: ośmiu radnych – NGKS: Aleksander Dąbrowski, Jan Osiński, Edward Stanisławski, PPS: Tomasz Arciszewski były poseł, Stanisław Perczyński, Edward Pluciński, Marian Piszkiewicz, Stronnictwo Narodowe: ks. Mieczysław Krygier były radny; Okręg XIII: sześciu radnych – NGKS: inż. Jerzy Nechay, Stanisław Kapko, PPS: Władysław Baranowski, Bund: Szlama Mendelsohn, Sura Ryfka Zombek, Jerzy Gliksman; Okręg XIV: pięciu radnych – NGKS: Jan Fedorowicz, Bund: Wiktor Alter były radny, dr Emanuel Scherer, Pesia vel Paulina Szweber, Nachman Natan Szafran; Okręg XV: sześciu radnych – NGKS: Marian Sokołowski, dr Tadeusz Garbusiński, Aleksander Śniechórski, PPS: Adam Próchnik, Marian Jerzy Nowicki, Stronnictwo Narodowe: Jan Jodko; Okręg XVI: ośmiu radnych – NGKS: Adam Sowiński, Aleksander Bieliński, Eugeniusz Modzelewski, Franciszek Urbański, PPS: Zygmunt W. Zaremba, Stanisław Duda, Jan Wtorkowski, Stronnictwo Narodowe: Aleksander Górecki; Okręg XVII: ośmiu radnych – NGKS: dr Wacław Graba-Łęcki wiceprezydent miasta, Stanisław Spasiński, Czesław Jędraszko, Walery Roman (były wojewoda), PPS: Ignacy Skowroński, J. Drzewiecki, ONR: Henryk Suchodolski, Bund: Josek Gutgold; Okręg XVIII: czterech radnych – NGKS: ks. Jan Golędzinowski, Henryk Lotholc, Klemens Roguski, PPS: W. Malczyński.

Na miejsce społecznika z Targówka Klemensa Roguskiego wszedł właściciel szlifierni Szczepan Walter. Dwóch nowo wybranych radnych utraciło swoje mandaty, mianowicie wiceprezydent Wacław Graba-Łęcki i ks. Stanisław Tworkowski perfekt I Miejskiej Szkoły Rękodzielniczej, nie złożyli oni jako pracownicy miejscy oświadczenia, iż przyjmują mandat, a tym samym zrzekają się swych stanowisk w służbie miejskiej. Na miejsce Wacława Graby-Łęckiego został powołany Józef Poliński – społecznik z Towarzystwa Przyjaciół Grochowa, a na miejsce ks. Tworkowskiego wszedł do Rady Miejskiej prof. Stefan Kwiatkowski.

23 stycznia 1939 roku odbyło się konstytuujące posiedzenie Koła Radnych Narodowo-Gospodarczego Komitetu Samorządowego. Podczas spotkania radni uchwalili przez aklamację rezolucję o treści: „Radni Koła Narodowo-Gospodarczego Komitetu Samorządowego na pierwszym swym zebraniu uchwalają jak najgorętsze podziękowanie prezydentowi Stefanowi Starzyńskiemu za jego dotychczasową ofiarną i owocną działalność dla dobra stolicy i życzą mu nadal jak najlepszych warunków pracy na tym stanowisku."

Uchwalono wówczas także regulamin Koła i wybrano Zarząd w składzie: prezes – Stefan Dąbrowski, wiceprezesi Bogdan Gędziorowski, ks. dr prałat Władysław Kępiński, adwokat Michał Skoczyński i dyrektor płk Tadeusz Garbusiński, sekretarz – dr Jan Ochman, zastępca sekretarza – Stanisław Spasiński. Wybrano także Sąd Koleżeński w składzie: przewodniczący – adwokat Franciszek Paschalski, członkowie – notariusz Walery Roman, adwokat Marian Sokołowski, prof. Kazimierz Wóycicki.

Na czele Klubu Radnych Stronnictwa Narodowego stanął Tadeusz Bielecki, wiceprezesem został ks. Mieczysław Krygier, były radny

miejski. Prezesem Narodowo-Radykalnego Koła Radnych został adwokat Jerzy Kurcyusz, PPS wysunęło posła Tomasza Arciszewskiego, prezesem Koła Radnych Bundu pozostał jak dawniej adwokat Hersz Ehrlich.

Pierwsze posiedzenie Rady Miejskiej obradowało w sali kolumnowej w Ratuszu. W przybranej flagami w barwach narodowych i miejskich sali zasiedli 27 marca 1939 roku nowo wybrani radni. Według dostępnych źródeł i relacji świadków pośrodku sali ustawiono 50 stołów, pokrytych suknem w kolorze bordo. Radni siedzieli po dwóch przy jednym stole, a rozlokowanie Klubów na sali nastąpiło sposobem parlamentarnym i drogą porozumienia między Klubami. Środek zajął Klub najliczniejszy – Narodowo-Gospodarczego Komitetu Samorządowego. Po stronie prawej zarezerwowano miejsca dla radnych Stronnictwa Narodowego i Narodowo-Radykalnego. Pozostałe po prawej stronie wolne stoły zajęli radni innych ugrupowań. Klub PPS zajął lewą stronę sali, radni żydowscy zasiedli w tylnych rzędach. Pod kolumnami w pobliżu prezydium urządzono dwie loże, po prawej stronie znalazła się loża prasowa, a po lewej ustawiono krzesła dla przedstawicieli Zarządu Miejskiego: wiceprezydentów, dyrektorów wydziałów i przedsiębiorstw. Przed prezydium ustawiono stół dla stenografów i biura Rady Miejskiej, a obok mównicę. Nad utrzymaniem porządku czuwała służba porządkowa oraz urzędnicy sekretariatu Rady Miejskiej.

Porządek dzienny przewidywał: zgłoszenie przez Zarząd Miejski preliminarza budżetowego zwyczajnego i nadzwyczajnego na rok 1939–1940; wniosek o poborze opłat od adiacentów; zatwierdzenie statutu podatku drogowego; prowizorium budżetowe na kwiecień i maj 1939; ustalenie i wybór składu Komisji Regulaminowo-Prawnej

i wybór Komisji Finansowo-Budżetowej; ustalenie wynagrodzenia dla członków kolegium Zarządu Miejskiego i ławników, a także wolne wnioski. Pierwsze posiedzenie rozpoczęło się o godz. 18. na wstępie w ponad dwugodzinnym przemówieniu prezydent Stefan Starzyński zrelacjonował działalność władz miejskich za ostatnie pięć lat.

Posiedzeń Rady Miejskiej odbyło się w sumie sześć. Ostatnie, przy już niezbyt licznym udziale radnych, zwołano na 12 lipca 1939 roku. Potem zaczęły się ferie letnie, których tragicznym finałem był wybuch wojny 1 września 1939 roku

Członkowie Rady Miejskiej stanęli do obrony kraju i stolicy. Heroiczna obrona Warszawy, stała się jednym z symboli bohaterstwa żołnierzy i cywilów podczas kampanii wrześniowej 1939 roku. Po kapitulacji stolicy nastał czas represji ze strony bezwzględnego okupanta.

Funkcjonariusz policji niemieckiej wkroczyli na teren więzienia na Pawiaku już 2 października 1939. Bardzo szybko zaczęto przywozić tam pierwszych aresztowanych. Byli to przede wszystkim przedstawiciele inteligencji warszawskiej: profesorowie, nauczyciele, adwokaci oraz księża. Terror w okupowanej Warszawie zaczął się nasilać . Wkrótce na Pawiak trafił prezydent Warszawy Stefan Starzyński, a następnie inni warszawscy samorządowcy. Potężna fala aresztowań z 30 marca 1940 roku, w szczególny sposób dotknęła przede wszystkim właśnie przedstawicieli przedwojennych elit politycznych i społecznych różnych środowisk. Trwało to przez całą okupację. Wiele osób zostaje w tym czasie rozstrzelanych w Palmirach czy wywieziona do obozów koncentracyjnych. Ludzie, którzy odpowiadali za rozwój i pomyślność miasta, zarówno radni jak i pracownicy wielu miejskich agend, rozpoczęli długą wędrówkę przez „krainę mroku”,

która stała się dla nich trudnym testem patriotyzmu, odwagi, poświęcenia, czy wreszcie odporności psychicznej i fizycznej.

Byli wśród nich m.in. **Jan Durko** (radny m.st. Warszawy z ramienia PPS, wywieziony na Majdanek); **Władysław Giżycki** (radny m.st. Warszawy z ramienia NGKS, wywieziony do Auschwitz); **Stanisław Jezierski (**adwokat, Biuro Naczelnego Radcy Prawnego, więzień Pawiaka, rozstrzelany 20/21 czerwca 1940 r. w Palmirach); **Jan Laskowski** (wicedyrektor w Wydziale Ewidencji Ludności, aresztowany 24 listopada 1943 r., więziony na Pawiaku, zginał w obozie koncentracyjnym Gross-Rossen); **Józef Mazur (**wicedyrektor Wydziału Personalnego Zarządu Miejskiego, aresztowany 24 listopada 1943 r., więziony na Pawiaku, więziony w obozie koncentracyjnym Gross-Rossen do końca wojny); **Józef Mazur (**wicedyrektor Wydziału Personalnego Zarządu Miejskiego, aresztowany 24 listopada 1943 r., więziony na Pawiaku, więziony w obozie koncentracyjnym Gross-Rossen do końca wojny); **Julian Leon Niepokojczycki** (wicedyrektor Tramwajów i Autobusów, aresztowany w grudniu 1940, wywieziony do obozu koncentracyjnego); **Antoni Olszewski** (inżynier, dyrektor Wydziału Technicznego, aresztowany 18 lutego 1943 r., zmarł w obozie w Dębicy); **Józef Poliński (**radny Warszawy, prezes Towarzystwa Przyjaciół Grochowa, wywieziony na Majdanek); **Stanisław Rudziński (**dyrektor Miejskiego Urzędu Egzekucyjnego, aresztowany i wywieziony do Krakowa, został tam rozstrzelany); **Bolesław Strześniewski** (dyrektor Wydziału Personalnego– aresztowany 24 listopada 1943 roku, przebywał na Pawiaku, trafił do obozu w Gross-Rossen, gdzie zginął); **Edward Synek** (dyrektor przedsiębiorstwa miejskiego Tramwaje i Autobusy, aresztowany w grudniu 1940 r. i wywieziony do obozu koncentracyjnego).

Nie wszyscy tą wędrówkę przetrwali, wielu samorządowców pochłonęła wojenna zawierucha. Ci, którzy wrócili do Warszawy po 17 stycznia 1945 roku zazwyczaj nie powrócili już do pracy na swoje dawne stanowiska.

Na wystawie plenerowej „Warszawscy samorządowcy na Pawiaku" zaprezentowaliśmy postacie takie jak: Marian Borzęcki, Eugeniusz Jerzy Dmowski, Stanisław Downarowicz, Stanisław Dubois, Adam Englert, Stanisław Gieysztor, ks. Jan Golędzinowski, ks. Henryk Hilchen, Szymon Jaroszewski, Stanisław Jezierski, Józef Marczyński, Henryk Mościcki, Mieczysław Orlański, Henryk Pawłowicz-Wojtkowicz, Stanisław Podwiński, Jan Pohoski, Mieczysław Pożerski, Zofia Prauss, Zygmunt Słomiński, Witold Staniszkis, Jan Starczewski, Stefan Starzyński, Włodzimierz Sylwestrowicz, Henryk Świątkowski, Bronisław Ziemięcki.

Do dzisiaj nie wiemy jak wielu samorządowców warszawskich przeszło przez Pawiak. Prace badawcze na ten temat będą kontynuowane w Muzeum Niepodległości. Jedno jest pewne, że wszyscy jesteśmy równi wobec śmierci bez względu na nasze przekonania polityczne i religijne, dlatego dla nas, pracowników naukowych muzeum, ważne było aby, poprzez prezentowane na wystawie historie wybranych postaci stołecznego samorządu, chociaż symbolicznie przypomnieć tych wszystkich, którzy byli zaangażowani w rozwój miasta, a z których wielu nie zobaczyło już jego powojennego odrodzenia.

Beata Michalec

RATUSZ WARSZAWSKI I SAMORZĄDOWCY

Pocztówka „Ratusz w Warszawie" nr inw. MN P.1088. Zbiory Muzeum Niepodległości w Warszawie

Hall wiodący do sal Rady Miejskiej w Warszawie (rok 1926). Zbiory NAC

Hall wiodący do sal Rady Miejskiej w Warszawie (rok 1926). Zbiory NAC

Ratusz warszawski. Fragment sali Rady Miejskiej w Warszawie (1926 r.). Zbiory NAC

Ratusz przy Placu Teatralnym w Warszawie - siedziba Magistratu. Sala posiedzeń Rady Miejskiej w Warszawie – grudzień 1926 r. Zbiory NAC

Posiedzenie Rady Miejskiej w Warszawie (początek lat 30. XX wieku). Zbiory NAC

Widok na salę obrad podczas posiedzenia Rady Miejskiej (lipiec 1932 r.). Zbiory NAC

Przekazanie Rady Miejskiej prezydentowi m.st. Warszawy Zygmuntowi Słomińskiemu (drugi z prawej) przez wiceprezesa Rady Miejskiej w Warszawie Maurycego Mayzla (trzeci z lewej). Widoczni m.in. wiceprezydent m.st. Warszawy Marian Borzęcki (drugi z lewej), naczelnik Wydziału Spraw Ogólnych w Magistracie m.st. Warszawy Franciszek Herbst (trzeci z prawej) – lipiec 1933 r. Zbiory NAC

Prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński na bliżej nieznanym posiedzeniu w sali Rady Miejskiej w Warszawie. Widoczni m.in. wiceprezydent m.st. Warszawy Jan Pohoski i wiceprezes Rady Miejskiej w Warszawie Józef Ołpiński (1934–1939). Zbiory NAC

Widok na salę obrad podczas posiedzenia Tymczasowej Rady Miejskiej. W pierwszym rzędzie siedzą od lewej dyrektor Departamentu Karnego Ministerstwa Sprawiedliwości Tadeusz Krychowski, wiceminister Tadeusz Lechnicki, minister spraw wewnętrznych Marian Zyndram Kościałkowski, wiceminister spraw wewnętrznych Władysław Korsak, komisarz rządu na m.st. Warszawę Władysław Jaroszewicz (29.01.1935 r.). Zbiory NAC

Uroczystość dekoracji medalami długoletnich urzędników i pracowników magistrackich w sali Rady Miejskiej w Warszawie (08.06.1938 r.). Zbiory NAC

Odczyt wiceprezydenta m.st. Warszawy Jana Pohoskiego pt. „Siły Dynamiczne rozwoju Warszawy" w Sali Rady Miejskiej w Warszawie (08.12.1938 r.). Zbiory NAC

Prezydent m.st. Warszawy Stefan Starzyński podczas referowania nowego budżetu na posiedzeniu Rady Miejskiej (27.03.1938 r.). Zbiory NAC

Posiedzenie nowej Rady Miejskiej w Warszawie – 27.03.1938 r. Ratusz Warszawski. Zbiory NAC

Propagandowe zdjęcie niemieckie z 1939 r.: „Skład zdobyczy [wojennych]". (Seria: „Żołnierze Führera na polu walki"). Armaty i wozy zdane Niemcom przez kapitulujące oddziały broniące Warszawy. Nr inw. MN F.2908. Zbiory Muzeum Niepodległości w Warszawie

MARIAN BORZĘCKI

Urodził się w 1889 roku w Suwałkach. Ukończył Wydział Prawa Uniwersytetu w Petersburgu. W latach 1923–1926 pełnił funkcje komendanta głównego Policji Państwowej. Przeniesiony w stan spoczynku po przewrocie majowym podjął działalność polityczną. Działał w Stronnictwie Narodowym i Stronnictwie Pracy. Od września 1939 roku członek Komitetu Obywatelskiego przy Dowództwie Obrony Warszawy. Działacz konspiracji jako członek Biura Politycznego Centralnego Komitetu Organizacji Niepodległościowych. 30 marca 1940 roku został aresztowany przez Gestapo i osadzony na Pawiaku, skąd 2 maja został wysłany do obozu KL Sachsenhausen. Tam zmarł 3 czerwca 1940 roku. Jego symboliczny grób znajduje się na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

STANISŁAW JÓZEF MARIAN DOWNAROWICZ

Urodził się 28 marca 1874 roku w Łochowie. Po zdaniu egzaminu maturalnego rozpoczął studia prawnicze w Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim. Za przynależność do struktur Polskiej Partii Socjalistycznej władze carskie relegowały go z uczelni. Od lutego do grudnia 1896 roku więziony przez władze carskie na warszawskim Pawiaku i w X Pawilonie Cytadeli. W 1897 roku rozpoczął studia na Politechnice Lwowskiej, którą ukończył w 1907 roku dyplomem Wydziału Inżynierii Lądowej. Był ministrem spraw wewnętrznych w latach 1921-1922, następnie pełnił funkcje wojewody poleskiego w latach 1922–1924. Wicedyrektor Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Miasta Stołecznego Warszawy. Aresztowany przez Niemców 4 października 1940 roku i osadzony na Pawiaku. 21 listopada wywieziony do KL Auschwitz, gdzie zmarł 11 marca 1941 roku.

STANISŁAW DUBOIS

Urodził się 9 stycznia 1901 w Warszawie. Działacz Polskiej Partii Socjalistycznej, Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, publicysta. Uczestnik I i III powstania śląskiego, wojny Polski z Rosją Bolszewicką, a także twórca oraz przewodniczący Czerwonego Harcerstwa TUR. W latach 1928–1933 sprawował mandat posła II i III kadencji Sejmu RP, a od 1938 – radnego Warszawy. Był sekretarzem redakcji czasopisma „Robotnik". Brał udział w wojnie obronnej 1939 roku, a następnie w lewicowej konspiracji antyhitlerowskiej. Niespełna rok po klęsce Polski został aresztowany i trafił do KL Auschwitz, gdzie uczestniczył w obozowej konspiracji ppor. Witolda Pileckiego. Rozstrzelany 21 sierpnia 1942 roku w KL Auschwitz. Odznaczony m.in. Krzyżem Walecznych i Krzyżem na Śląskiej Wstędze Waleczności i Zasługi.

ADAM ENGLERT

Urodził się 11 listopada 1890 roku w Stepaniu. Ukończył Szkołę Handlową i Wydział Historii Uniwersytetu Warszawskiego. Członek Polskiej Organizacji Wojskowej. Kierownik Archiwum Wojskowego Biura Historycznego. W 1935 roku zajmował się organizacją archiwów miejskich w Warszawie. Doprowadził do otwarcia nowej siedziby Archiwum Miejskiego w budynku dawnego Arsenału przy ul. Długiej w Warszawie. Był pierwszym dyrektorem Archiwum Miasta Stołecznego Warszawy. W latach okupacji niemieckiej żołnierz ZWZ-AK pełniąc służbę w Biurze Informacji i Propagandy. W kwietniu 1943 roku aresztowany przez Niemców w ramach represji po Akcji pod Arsenałem. Osadzony na Pawiaku, skąd został wywieziony do KL Auschwitz, Sachsenhausen i Buchenwaldu. Uwolniony w 1945 roku zamieszkał w Londynie, działał w Instytucie Józefa Piłsudskiego. Zmarł 4 października 1958 roku.

STANISŁAW GIEYSZTOR

Urodził się 15 września 1891 w Warszawie. Uczęszczał do gimnazjum gen. Chrzanowskiego w Warszawie. Działał w tajnych organizacjach szkolnych, m.in. należał do Związku Młodzieży Polskiej „Zet". Studiował w Szkole Mechaniczno-Technicznej im. Wawelberga i Rotwanda w Warszawie. W 1911 roku podjął studia w Instytucie Elektrotechniczno-Mechanicznym w Nancy we Francji. Po wybuchu I wojny światowej wraz z 3 plutonem I Kompanii Kadrowej wyruszył z Krakowa. Uczestnik wojny Polski z Rosją Bolszewicką. W latach 1933–1935 służył w Korpusie Ochrony Pogranicza. Po przejściu do rezerwy ukończył kursy i szkolenia pożarnicze. W 1935 roku objął stanowisko komendanta Warszawskiej Straży Ogniowej. Podczas oblężenia stolicy we wrześniu 1939 kierował obroną przeciwpożarową. Wchodził wówczas w skład biura Komisarza Cywilnego Obrony Warszawy, Stefana Starzyńskiego. Za obronę Warszawy został odznaczony Orderem Virtuti Militari. 23 grudnia 1939 był jednym ze współzałożycieli Strażackiego Ruchu Oporu „Skała", zostając zastępcą komendanta głównego organizacji. W 1940 został aresztowany przez Gestapo, osadzony na Pawiaku. Zginął w listopadzie 1940 roku w KL Auschwitz.

KS. JAN IGNACY GOLĘDZINOWSKI

Urodził się 27 września 1877 w Zaborowie. Studiował w Seminarium Duchownym w Sandomierzu. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1901 roku i podjął posługę w diecezji kieleckiej. Działalność duszpasterską rozpoczął od założenia tajnej szkoły dla młodzieży. Działalność tą kontynuował w kolejnych parafiach, za co wielokrotnie był karany. Zakładał kółka Organizacji Młodzieży Niepodległościowej „Zarzewie". Był wielkim orędownikiem Legionów Polskich, dla których organizował pomoc medyczną, a także zbierał informacje o sytuacji na froncie i ruchach wojsk rosyjskich. Od 1931 roku związany z warszawskim Targówkiem. Budowniczy i pierwszy proboszcz kościoła pw. Chrystusa Króla, prezes Towarzystwa Miłośników Targówka. Obdarzony zaufaniem przez mieszkańców, w 1938 roku został radnym Warszawy. Był bliskim współpracownikiem prezydenta stolicy Stefana Starzyńskiego. Uczestnik obrony Warszawy w 1939, tworzył podwaliny pod konspirację. Podczas eksterminacji polskiej inteligencji w ramach Akcji AB został aresztowany 30 marca 1940 roku i przebywał na Pawiaku. Wywieziony 21 września 1940 do KL Auschwitz, a następnie do KL Dachau. Uśmiercony 5 maja 1942 roku spalinami samochodowymi w drodze do zamku Hartheim. Odznaczony m.in. Krzyżem Niepodległości, Złotym Krzyżem Zasługi, Orderem Odrodzenia Polski IV klasy.

KS. HENRYK HILCHEN

Urodził się 30 lipca 1881 roku w Warszawie. Po ukończeniu Gimnazjum w Kielcach przeniósł się do Liceum Handlowego w Warszawie. W 1901 roku rozpoczął studia na Wydziale Chemii Politechniki Warszawskiej. W 1905 roku, wskutek strajków szkolnych, studia kontynuował na Politechnice Lwowskiej. Był także absolwentem prawa Uniwersytetu we Fryburgu, gdzie także uzyskał doktorat z nauk politycznych i ekonomicznych. W 1912 roku ukończył seminarium duchowne w Warszawie. W latach 1916-1917 działał w Stowarzyszeniu Robotników Chrześcijańskich w Warszawie, od 1919 roku sprawował funkcję radnego Miasta Stołecznego Warszawy. W latach 1920-1922 przebywał w Rzymie gdzie studiował na Angelicum. Podczas pobytu w Wiecznym Mieście pełnił funkcję spowiednika kard. Ambrogio Damiano Achille Rattiego, nuncjusza apostolskiego w Polsce, późniejszego papieża Piusa XI. Po powrocie do Polski ks. Hilchen był proboszczem parafii Matki Bożej Częstochowskiej w Warszawie w latach 1931-1945. Po akcie kapitulacji Warszawy 28 września 1939 roku został wskazany przez Niemców jako jeden z dwunastu zakładników określonych w akcie kapitulacji. Osadzony na Pawiaku, zwolniony 3 listopada 1939 roku. Jako proboszcz warszawskiej parafii zezwolił na ukrycie w wieży kościoła M.B. Częstochowskiej materiałów archiwalnych z zasobu Archiwum Głównego Akt Dawnych. Dzięki tej decyzji uratowano przed spaleniem bezcenne polskie archiwalia. Ks. Henryk Hilchen zmarł w Warszawie 20 sierpnia 1956 roku. Pochowany został na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

SZYMON JAROSZEWSKI

Urodził się 28 października 1890 w Warszawie. W 1905 roku rozpoczął naukę w Średniej Szkole Mechaniczno-Technicznej M. Mittego w Warszawie. Działał w szeregach Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół". Studiował na Uniwersytecie w Nancy we Francji. W 1912 roku wstąpił w szeregi Polskich Drużyn Strzeleckich. W 1919 roku zaciągnął się do Wojska Polskiego jako ochotnik. Pełnił służbę w 28 pułku Strzelców Kaniowskich, a następnie w 28 pułku. Awansowany do stopnia podporucznika i odznaczony Krzyżem Walecznych za odwagę wykazaną na polu walki. Od 1921 roku związany był z pożarnictwem, pełniąc kolejno funkcję instruktora pożarnictwa w powiecie Radomsko, następnie Inspektora Związku Straży Pożarnych w województwie nowogródzkim, a w 1929 powołany na stanowisko naczelnego Inspektora Związku Straży Pożarnych Rzeczypospolitej Polskiej. Po wybuchu drugiej wojny światowej był jednym z współzałożycieli Strażackiego Ruchu Oporu „Skała, organizacji konspiracyjnej zrzeszającej strażaków. W grudniu 1939 roku mianowany II szefem sztabu tej organizacji. 4 czerwca 1940 aresztowany przez Gestapo i osadzony na Pawiaku, skąd 14 sierpnia 1940 roku wywieziony do KL Auschwitz i tam zamordowany.

JÓZEF MARCZYŃSKI

Urodził się 3 marca 1891 we wsi Brzezinki, dyrektor Wydziału Miejskiej Pomocy Lekarskiej i wicedyrektor Szpitalnictwa Zarządu Miasta Stołecznego Warszawy. Po wybuchu wojny nie został powołany do wojska na prośbę prezydenta Starzyńskiego, który powierzył Marczyńskiemu obowiązki szefa cywilnej służby sanitarnej miasta Warszawy. Po kapitulacji stolicy odmówił opuszczenia miasta mimo realnej obawy represji ze strony wroga. Niemal natychmiast podjął walkę jako aktywny członek i pełnomocnik na miasto Warszawa Podziemnej Organizacji Orła Białego. Aresztowany przez Niemców 30 marca 1940 r. i więziony na Pawiaku, 2 maja 1940 r. został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen, gdzie otrzymał numer obozowy 23811. Zamordowany 9 listopada 1940 roku jako jedna z 33 osób dla „uświetnienia" rocznicy pierwszego nieudanego puczu monachijskiego przeprowadzonego przez NSDAP w 1923 r. Jego nazwisko jest umieszczone na tablicy pamiątkowej dawnego obozu Sachsenhausen.

HENRYK STANISŁAW MOŚCICKI

Urodził się 17 października 1881 roku w Ciechanowcu. Ukończył Gimnazjum w Białymstoku po czym w latach 1902-1906 odbył studia historyczne w Uniwersytecie Lwowskim. Życie zawodowe związał z naukami historycznymi. Pełnił funkcje profesora historii w ursynowskim seminarium dla nauczycieli obejmując w 1916 roku stanowisko dyrektora tej szkoły. Został kierownikiem katedry historii Polski Wydziału Humanistycznego Towarzystwa Kursów Naukowych w Warszawie. Funkcję tę sprawował w latach 1909-1918. W 1920 roku habilitował się z historii nowożytnej Polski na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. W 1936 roku został profesorem tytularnym Uniwersytetu Warszawskiego. Był członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie oraz Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Od 1938 roku radny m.st. Warszawy. W 1944 roku został osadzony na Pawiaku. Po upadku Powstania Warszawskiego przeprowadził się do Krakowa, gdzie był profesorem w Katedrze Historii Polski Nowożytnej i Najnowszej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z jego inicjatywy zorganizowano w Krakowie obchody Roku Kościuszkowskiego w 1947 roku. Zmarł 13 grudnia 1953 roku. Pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

MIECZYSŁAW ORLAŃSKI

Urodził się w 2 grudnia 1898 roku w Nadarzynie. Absolwent Wydziału Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Szkoły Podchorążych w Warszawie. Żołnierz 36 Pułku Piechoty Legii Akademickiej podczas obrony Lwowa przed Ukraińcami. Od 1924 roku wykonywał zawód adwokata oraz radcy prawnego Zarządu Miejskiego m.st. Warszawy. Od 1938 zasiadał w Warszawskiej Radzie Adwokackiej. Pełnił funkcje prezesa Zrzeszenia Związków Pracowników Miejskich RP, wiceprezesa Instytutu Komunalnego oraz Centralnej Komisji Porozumiewawczej Pracowników Państwowych, Samorządowych i Prywatnych. Poseł V kadencji z okręgu warszawskiego z ramienia Obozu Zjednoczenia Narodowego. Osadzony na Pawiaku, później na Montelupich w Krakowie. 29 lipca 1944 roku więziony w obozie koncentracyjnym Gross-Rosen, później w Mauthausen, gdzie zmarł 25 kwietnia 1945 roku.

HENRYK PAWŁOWICZ-WOJTKOWICZ

Urodził się 16 sierpnia 1903 w Zarudziu na Podolu. Uczęszczał do gimnazjum w Płoskirowie i Winnicy. W 1920 roku przyjechał wraz z rodzicami do Polski i mieszkał w zarządzanym przez ojca majątku Nieświatów w pow. słupeckim. Pracował w nadleśnictwie, w 1929 roku został inspektorem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi, a następnie pracował w centrali ZUS w Warszawie. Od 1934 roku był pracownikiem Zarządu Miasta Stołecznego Warszawy, był m.in. kierownikiem Biura Personalnego, a tuż przed wybuchem drugiej wojny światowej Dyrektorem Zarządu. W trakcie obrony Warszawy był najbliższym współpracownikiem Stefana Starzyńskiego. Kierował organizacją i umacnianiem aparatu komisarza cywilnego. Był członkiem Komendy Głównej organizacji konspiracyjnej „Warszawianka". Na polecenie Prezydenta Warszawy został łącznikiem pomiędzy władzami miasta a tworzącą się Służbą Zwycięstwu Polski (później Związek Walki Zbrojnej Armii Krajowej). Od 1941 roku pełnił funkcję zastępcy Komisarycznego Burmistrza Warszawy. Podczas okupacji brał udział w akcjach pomocy dla aresztowanych i ich rodzin. Aresztowany 24 listopada 1943 roku, wraz z kilkunastoma pracownikami Zarządu Miejskiego przeszedł kaźń od Pawiaka, poprzez Montelupich w Krakowie do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen. Zmarł 27 czerwca 1962 w Warszawie. Pochowany na Cmentarzu Wojskowym na Powązkach.

STANISŁAW PODWIŃSKI

Urodził się 3 listopada 1898 we Lwowie. Ukończył Gimnazjum Towarzystwa Szkoły Maurycego hr. Zamoyskiego. W latach 1916-1918 służył w Polskiej Organizacji Wojskowej, był ochotnikiem w Wojsku Polskim. Po ukończeniu studiów w latach 1922-1926 był referentem Wydziału Samorządu Województwa Warszawskiego. Po 1926 roku aż do wybuchu II wojny światowej był kolejno radcą, naczelnikiem Wydziału Administracji Samorządu i w końcu Dyrektorem Departamentu Samorządowego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych. Prowadził wykłady z samorządu terytorialnego na Wolnej Wszechnicy Polskiej oraz w Instytucie Komunalnym. W czasie okupacji pracował w zarządzie m. Warszawy, od stycznia 1940 roku był członkiem Komisji Rzeczoznawców przy Komisarycznym Burmistrzu Warszawy, a od kwietnia 1941 roku do początku sierpnia 1944 roku – był pierwszym zastępcą burmistrza, po uzyskaniu zgody władz Polskiego Państwa Podziemnego. W okresie od 16 listopada 1943 roku do 1 kwietnia 1944 roku był więziony na Pawiaku. Po kapitulacji Warszawy brał udział z ramienia Zarządu Miejskiego w rozmowach z gen. Erichem von dem Bachem Zelewskim na temat losów ludności cywilnej. Brał udział w akcji ratowania mienia kulturalnego z terenu Warszawy. Po wojnie był m.in. kierownikiem pracowni ekonomicznej w Centralnym Biurze projektów Budownictwa Wiejskiego i w „Metroprojekcie", wykładał politykę i gospodarkę samorządową na Uniwersytecie Łódzkim, publikował prace poświęcone tej tematyce, był redaktorem naukowym w wydawnictwie Arkady. Odznaczony m.in. Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 5 lutego 1964 w Warszawie.

JAN POHOSKI

Urodził się 6 października 1889 roku w Dubnie na Wołyniu. Ukończył Szkołę Mechaniczno-Techniczną H. Wawelberga i S. Rotwanda w Warszawie. Następnie przez trzy lata był słuchaczem Wyższej Szkoły Technicznej w Gandawie na kierunku architektura. Podczas I wojny światowej był członkiem Legionów Polskich. Związał się z Polskim Stronnictwem Ludowym „Wyzwolenie". W 1916 roku zamieszkał w Warszawie. Pracował w Biurze Politycznym Polskiej Organizacji Wojskowej pod kierownictwem Walerego Sławka. W 1917 roku rozpoczął pracę w warszawskim magistracie na stanowisku technika budowlanego komisji uprawy gruntów podmiejskich. Od sierpnia 1919 roku zatrudniony w wydziale budownictwa stołecznego Zarządu Miejskiego. Po I wojnie światowej pozostał zawodowo związany z warszawskim magistratem. W marcu 1934 roku mianowany wiceprezydentem Warszawy. Położył zasługi m.in. przy rozbudowie Wybrzeża Kościuszkowskiego i Wybrzeża Gdańskiego. Po agresji III Rzeszy na Polskę, brał udział w obronie Stolicy. 20 września 1939 roku, dowódca Armii Warszawa generał Juliusz Rómmel, powołał Pohoskiego w skład Komitetu Obywatelskiego przy Dowództwie Obrony Warszawy. 30 marca 1940 roku aresztowany przez Gestapo i osadzony na Pawiaku. 20 lub 21 września został zamordowany w Palmirach.

MIECZYSŁAW POŻERSKI

Urodził się 24 lutego 1884 w Kursku. W 1917 roku przystąpił do powstałego w Petersburgu Legionu Polskiego. Był odpowiedzialny za przeprowadzkę I Korpusu Polskiego gen. J. Dowbor-Muśnickiego z Rosji do Polski. W 1919 został formalnie przyjęty do Wojska Polskiego i przydzielony do Dowództwa Szkół Jazdy. Następnie pełnił rolę attaché wojskowych w Finlandii, na Łotwie oraz w Estonii przy Poselstwie Polskim w Helsingfors. W 1922 był słuchaczem I Kursu Doszkolenia Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie. Po uzyskaniu dyplomu naukowego oficera Sztabu Generalnego, przydzielony został do Dowództwa Okręgu Korpusu Nr VII w Poznaniu na stanowisko szefa sztabu. 1 czerwca 1924 mianowany został dowódcą nowo powstałej XIV Brygady Kawalerii w Bydgoszczy. W 1929 roku, po rozformowaniu brygady, został członkiem Oficerskiego Trybunału Orzekającego.
Po niespełna trzech miesiącach, oddelegowany do dyspozycji szefa Samodzielnego Wydziału Wojskowego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Po przejściu w stan spoczynku pracował w Wydziale Samorządowym Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego oraz w Starostwach w Grudziądzu i Aleksandrowie Kujawskim, pełnił liczne funkcje w samorządzie m. Gdyni. Po przeniesieniu się do Warszawy objął stanowisko wicedyrektora w Przedsiębiorstwie Komunikacji Miejskiej. Podczas okupacji niemieckiej był inspektorem w Przedsiębiorstwie Oczyszczania Miasta. Aresztowany przez Gestapo 9 września 1940 roku, po wnikliwym śledztwie został skierowany do KL Dachau, zamęczony zmarł w obozie w 1941 roku.

ZOFIA PRAUSSOWA

Z domu Kuleszów, urodziła się 3 września 1878 w Budzowie. Polska polityk, działaczka PPS, posłanka na Sejm I i II kadencji w latach 1922–1927 i 1928–1930, inspektorka pracy i feministka. Radna m. st. Warszawy dwóch kadencji (1919-1927 i 1927-1934). W czasie II wojny światowej działała w Związku Walki Zbrojnej – AK. W dniu 10 listopada 1942 została aresztowana przez Niemców i uwięziona na Pawiaku, potem przebywała w obozie koncentracyjnym na Majdanku i w Auschwitz, gdzie zmarła ok. 27 stycznia 1945 roku.

ZYGMUNT JOACHIM SŁOMIŃSKI

Urodził się 15 kwietnia 1879 w Piotrkowie Trybunalskim. Ukończył gimnazjum rządowe w Piotrkowie, następnie podjął studia na Wydziale Fizyczno-Matematycznym Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Następnie studiował na Wydziale Inżynieryjno-Budowlanym w Warszawskim Instytucie Politechnicznym. W latach 1924-1927 naczelny inżynier Warszawy, a od 7 lipca 1927 do 2 marca 1934 był Prezydentem Miasta Stołecznego Warszawa. Sprawował również funkcję Prezesa Związku Miast Polskich. Od 1934 roku był dyrektorem tramwajów miejskich, po dymisji przeszedł na emeryturę. W okresie okupacji w nocy z 10 na 11 listopada 1942 roku został aresztowany przez gestapo, był więźniem Pawiaka oraz w siedzibie gestapo na Szucha. Został rozstrzelany 12 lutego 1943 roku w Lasach Chojnowskich k. Stefanowa. Na cmentarzu Powązkowskim znajduje się jego symboliczny grób.

WITOLD TEOFIL STANISZKIS

Urodził się 20 grudnia 1980 w Mariampolu. Ukończył biologię na Uniwersytecie Warszawskim, następnie studiował nauki rolnicze w Krakowie. Od wczesnej młodości angażował się w działalność niepodległościową, będąc członkiem Związku Młodzieży Polskiej „ZET", Towarzystwie Polskiej Macierzy Szkolnej i Polskim Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół". Od 1905 roku członek Ligii Narodowej i Stronnictwa Narodowo-Demokratycznego. Wykładowca na Kursach Przemysłowo-Rolniczych w warszawie, profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Od 1927 roku radny Warszawy, poseł na Sejm Ustawodawczy oraz Sejm I, II i III kadencji Drugiej Rzeczpospolitej. We wrześniu 1939 roku powołany przez gen. Juliusza Rómmla na członka Komitetu Obywatelskiego. Był jednym z 12 zakładników przetrzymywanych w ratuszu podczas pobytu Adolfa Hitlera w Warszawie. Aresztowany przez Niemców wraz z kierownictwem Stronnictwa Narodowego w nocy z 16 na 17 maja 1941 roku, osadzony na Pawiaku a następnie wywieziony do KL Auschwitz. Zginął tam 21 listopada 1941 roku.

JAN STARCZEWSKI

Pseud. Andrzej Korecki urodził się 8 lutego 1904 w Warszawie. Uczył się w gimnazjum Emiliana Konopczyńskiego. Po maturze podjął studia na Wydziale Prawa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Jako ochotnik wziął udział w wojnie Polski z Rosją Bolszewicką. Od 1926 pracował w warszawskim Urzędzie Wojewódzkim, w 1928 pełnił funkcję zastępcy naczelnika wydziału. W 1933 roku objął stanowisko Dyrektora Wydziału Opieki Społecznej i Zdrowia Publicznego Zarządu Miejskiego w Warszawie. Podczas okupacji niemieckiej działał w podziemiu. Kierował komórką wojskową przy Departamencie Pracy i Opieki Delegatury Rządu na Kraj. Zasiadał w prezydiach Społecznego Komitetu Samopomocy Społecznej i Polskiego Komitetu Opiekuńczego. Współdziałał w akcjach ratowania dzieci Zamojszczyzny i dzieci żydowskich.
18 lutego 1943 aresztowany został przez gestapo i uwięziony na Pawiaku. Przebywał następnie w obozach koncentracyjnych, m.in. w KL Auschwitz (kompania karna), Kl Neuengamme i KL Bergen-Belsen, w którym doczekał się wyzwolenia. Po wojnie wrócił do kraju. Początkowo pracował w Prezydium Rady Ministrów, m.in. w Ministerstwie Finansów. Działał także w Towarzystwie Przyjaciół Dzieci, w Społecznym Komitecie Przeciwalkoholowym, Towarzystwie Historycznym Wolnej Wszechnicy Polskiej. Odznaczony Srebrnym i Złotym Krzyżem Zasługi oraz Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski. Zmarł 30 grudnia 1981 roku w Warszawie.

STEFAN STARZYŃSKI

Ps. „Lew", urodził się 19 sierpnia 1893 w Warszawie. Ukończył gimnazjum im. Emiliana Konopczyńskiego w Warszawie. Następnie podjął studia ekonomiczne na Wyższych Kursach Handlowych Augusta Zielińskiego. Zaliczył też 2 semestry prawa na Uniwersytecie Warszawskim. Należał do Związku Strzeleckiego. Podczas I wojny światowej wstąpił do Legionów Polskich. Następnie uczestniczył w wojnie Polski z Rosją Bolszewicką, w której wyróżnił się w walkach z I Armią Konną Siemiona Budionnego. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości zaangażował się czynnie w życie publiczne kraju. W latach 1929-1932 był wiceministrem skarbu w rządzie Aleksandra Prystora. W latach 1934-1939 Prezydent m. st. Warszawy. Za jego kadencji Warszawa została uporządkowana dzięki wieloletniemu programowi rozbudowy miasta. Podczas kampanii wrześniowej, po odmowie wykonania rozkazu ewakuacji ze stolicy, sprawował od 8 września funkcję Komisarza Cywilnego przy Dowództwie Obrony Warszawy. Był współtwórcą struktury administracji podziemnej. Współpracował z pierwszym komendantem głównym Służby Zwycięstwa Polski gen. Michałem Karaszewiczem-Tokarzewskim. Został aresztowany przez Niemców 27 października 1939 w ratuszu. Był przesłuchiwany w siedzibie Gestapo w alei Szucha i osadzony w Areszcie Centralnym. Stamtąd został przewieziony do więzienia przy ul. Rakowieckiej, skąd trafił na Pawiak, gdzie był więziony w izolacji na jego oddziale kobiecym, tzw. Serbii. Zmarł prawdopodobnie pomiędzy 21 a 23 grudnia 1939 w Warszawie lub okolicach. Odznaczony m.in. Orderem Orła Białego, Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari, Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Walecznych.

WŁODZIMIERZ SYLWESTROWICZ

Urodził się 3 marca 1904 roku w Tbilisi. W 1932 roku ukończył studia medyczne na Uniwersytecie Warszawskim. Był specjalistą chirurgiem. W działalności politycznej związany był z obozem narodowym. Działacz Związku Akademickiego Młodzież Wszechpolska a także Obozu Wielkiej Polski. Należał do Obozu Narodowo-Radykalnego ABC. W 1939 roku został radnym m.st. Warszawy. Po zaatakowaniu Polski przez Rzeszę Niemiecką działał w Organizacji Wojskowej Związek Jaszczurczy. Zgłosił się do służby medycznej, przydzielony do Szpitala Wolskiego w Warszawie. Aresztowany przez Gestapo 30 marca 1940 roku, przebywał na Pawiaku. Wywieziony do KL Sachsenhausen. Latem 1940 roku przetransportowany do KL Mauthausen-Gusen gdzie został zamordowany 15 listopada 1940 roku. Jego symboliczny grób znajduje się na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie.

HENRYK ŚWIĄTKOWSKI

Urodził się 2 kwietnia 1896 roku w Dzierzążni. Ukończył gimnazjum w Płońsku. W 1915 roku studiował prawo i nauki polityczne na Uniwersytecie Warszawskim. Działacz Polskiej Organizacji Wojskowej oraz organizacji młodzieży akademickiej PSL – Wyzwolenie. Po ukończeniu studiów pracował jako aplikant adwokacki. Działacz PPS, poseł na Sejm II i III kadencji. Po wybuchu II wojny światowej mieszkał w Warszawie. Pracował jako radca prawny w Spółdzielni Mieszkaniowej „Domy Spółdzielcze". Aresztowany przez Gestapo 12 lipca 1940 roku i osadzony na Pawiaku, skąd został wysłany do KL Auschwitz. Przebywał tam od sierpnia do października 1941 roku. Zwolniony z obozu wrócił do Warszawy. Uczestniczył w Powstaniu Warszawskim jako żołnierz Armii Ludowej. Minister sprawiedliwości w latach 1945-1956. Zmarł 22 marca 1970 roku w Warszawie. Pochowany na Cmentarzu Powązkowskim.

BRONISŁAW ZIEMĘCKI

Urodził się 27 stycznia 1885 roku w Wilnie. Pochodził z rodziny szlacheckiej. Ukończył studia na Politechnice Lwowskiej i Wyższej Szkole Technicznej w Moskwie. W 1918 roku pełnił urząd ministra przemysłu Tymczasowego Rządu Ludowego Republiki Polskiej. W latach 1926-1926 minister pracy i opieki społecznej w rządzie Aleksandra Skrzyńskiego. W 1927 roku z ramienia PPS wszedł w skład rady miejskiej w Łodzi. W tym samym roku w listopadzie został prezydentem Łodzi i urząd ten sprawował do 1933 roku. Był wiceprezesem Związku Miast Polskich. Po ustąpieniu ze stanowiska prezydenta Łodzi Ziemęcki wrócił do Warszawy gdzie został prezesem Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń Wzajemnych. Radny m.st. Warszawy. W latach okupacji niemieckiej dyrektor Departamentu Robót Publicznych i Odbudowy w Delegaturze Rządu na Kraj. Aresztowany przez Gestapo 10 lutego 1944 roku. Osadzony na Pawiaku. Rozstrzelany w masowej egzekucji w ruinach warszawskiego getta 22 lutego 1944 roku.

Redaktor prowadzący
dr Jacek Konik

DTP
Natalia Roszkowska

Organizacja produkcji
Joanna Gierczyńska

Promocja
Justyna Wyszyńska

Realizacja poligraficzna
Fundacja im. Władysława Orkana

ISBN 978-83-67398-47-3

Wydawnictwo Muzeum Niepodległości
(identyfikator wydawnictwa naukowego 42-700)
al. Solidarności 62; 00-240 Warszawa
wydawnictwo@muzn.pl
tel. 826 90 91 w. 41

Warszawa

25 lat Mazowsze

Muzeum Niepodległości w Warszawie jest jednostką organizacyjną Samorządu Województwa Mazowieckiego

Muzeum Niepodległości

Muzeum Więzienia Pawiak

Organizatorzy

Polskie Radio

TVP Historia

Miesięcznik Zielony Sztandar

Przegląd

Życie Śródmieścia

Stolica

Patronat medialny

diuna Language Services

Fundacja Polonia Semper Fidelis

Partnerzy

ISBN 978-83-67398-47-3

Zadanie Dni Pamięci Pawiaka 2023 jest współfinansowane
przez Miasto Stołeczne Warszawę oraz Samorząd Województwa Mazowieckiego